

THE MAIN ELEMENTS OF THE CONCEPT OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT

ELEMENTE CONCEPTUALE ALE MANAGEMENTULUI DE MEDIU

Maria OLEINIUC, Dr. hab., conf. univ.

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova

Aliona DODU, Dr., conf. univ.

Universitatea Tehnică a Moldovei, Republica Moldova

Abstract: The current environmental situation, the constant deterioration of the environment and the increasing depletion of Natural Resources caused by industrial production and economic activity in general, cause increasing concern among scientists, politicians and public figures. Environmental impact is one of the priority global issues facing humanity. It is increasingly difficult to find a balance between maintaining the pace of economic growth and minimizing the negative consequences of the impact on nature, which shows the need to find ways to solve the environmental problems of industrial production. Environmental management is a part of the overall corporate governance system, which has a clear organizational structure and aims to achieve the provisions specified in the environmental policy through the implementation of environmental protection programs. By means of elements integrated into all aspects of activity, the environmental management system provides a basis for improving the effectiveness of environmental responsibility. Compliance with international standards that require the creation of effective environmental management systems has become mandatory in the global economy.

Keywords: environmental management system, ecological management, environmental management methodology

JEL classification: Q57

Introducere. La momentul actual, o atenție deosebită este acordată problemei îmbunătățirii calității vieții, atât din partea statului, cât și din partea întreprinderilor. Un aspect important în soluționarea acestei probleme este îmbunătățirea condițiilor de mediu.

Liderii economiei mondiale, considerându-se o societate modernizată, depun anumite eforturi pentru a dezvolta o politică de mediu competentă la întreprinderi. Normele moderne în domeniul managementului economic - standarde internaționale.

Problema managementului de mediu a dobândit statutul de una dintre cele mai prioritare și acute probleme cu care se confruntă omenirea. Este destul de dificil să menținem simultan ritmul creșterii economice și să minimizăm consecințele negative ale impactului antropocentric asupra naturii.

Practica secolului XX a arătat foarte clar că soluția problemelor de mediu ale dezvoltării economice a unei singure economii, stat, comunitate mondială în ansamblu este posibilă numai pe baza unei abordări integrate, prin utilizarea atât a pârgurilor de stat, cât și a celor economice de reglementare a producției și a activității economice.

În acest sens, apare necesitatea cercetării unei noi modalități și abordări pentru soluționarea problemelor de mediu ale producției industriale. Una din soluțiile principale a problemei abordate este dezvoltarea și implementarea managementului de mediu. În lume este în general recunoscut ca management de mediu.

Agenda pentru secolul XXI, adoptată la Rio De Janeiro în 1992 „Summit-ul Pamântului”, subliniază că „managementului de mediu trebuie de-i atribuit dominanța cheii dezvoltării durabile și, în același timp, celor mai înalte priorități ale activității industriale și ale antreprenoriatului”.

Managementul de mediu este considerat ca parte a conceptului managementului strategic al erei postindustriale și este interpretat ca gestionarea sigură a producției moderne, în care există un echilibru optim între mediu și principalii indicatori economici.

Scopul implementării managementului de mediu este de a minimiza consecințele negative ale

activităților de economice asupra mediului, realizarea unui nivel ridicat de siguranță a mediului atât în procesele de producție cât și consum a produselor și serviciilor întreprinderii. În același timp, implementarea acestor sarcini ar trebui să fie coordonată cu realizarea celorlalte obiective prioritare ale întreprinderii, inclusiv asigurarea competitivității întreprinderii atât pe termen scurt cât și pe termen lung. Conceptul de implementare a managementului de mediu subliniază faptul că dezvoltarea economiei moderne este înzestrată nu numai cu o misiune economică, ci și cu responsabilitate socială.

Gradul de studiere. Pentru prima dată importanța managementului de mediu a fost menționată de către savantul și ecologul american Barry Commoner [3], care la rândul său a formulat principalele legi ale ecologiei: „totul este legat de tot; totul trebuie să meargă undeva; nimic nu este dat gratuit; natura știe mai bine”.

Dar, totuși aspectele managementului de mediu sunt regăsite și în lucrările economiștilor curentului neoclastic, precum sunt R. Coase [4] și A. Pigou [17], sunt luate în considerare principalele modele de internalizare a externalităților de mediu: prin negocieri directe de piață și modelul de determinare a impozitelor. De asemenea, intersecția unor aspecte ecologice și economice sunt regăsite și în lucrările științifice ale lui D. Meadows [11], M. Mesarovich [12] și alții.

Un grad ridicat de studiere a temei abordate sunt regăsite de asemenea și în lucrările cercetătorilor atât la nivel internațional Suci R.[14], Varga M.[20], Maior C.[10], Bran F.[1] precum și cercetători autohtoni din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice (INCE) Stratan A. [19], Perciun R.[18], Iordachi V.[18], Gribincea C. [5], Gutium T [19]. De asemenea, realizări elocvente găsim și în lucrările cercetătorilor naționali Bugaian L. [2], Duca A.[5], Gribincea A. [5]etc.

Abordarea managementului de mediu se regăsește nu numai în lucrările științifice ale savanților dar și într-un șir de reglementări, hotărâri și directive la nivel național precum „Strategia de mediu pentru anii 2014-2023”[6], Legea „privind protecția mediului, privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător” [8], Legea „privind deșeurile de producție și menajere” [9].

La nivel internațional politicile privind evaluarea managementului de mediu sunt integrate în proiecte internaționale de către așa organizații: CERES [21], OECD [15], ONU[16] etc.

1. Elementele principale ale managementului de mediu. Conceptul de management de mediu este o filosofie nouă de gestionare a economiei, producției și societății în funcție de obiectivele, criteriile, prioritățile și motivele dezvoltării proceselor socio-naturale. La rândul său, managementul de mediu poate fi caracterizat ca o ramură a managementului, a cărei orientare țintă este efectele exercitate de activitatea umană asupra mediului. Conceptul de management de mediu include multe elemente diferite, dintre care principalele sunt:

- a) obiectul managementului de mediu;
- b) scopul managementului de mediu;
- c) infrastructura managementului de mediu;
- d) funcții de management de mediu;
- e) principiile managementului de mediu;
- f) metodologia managementului de mediu;
- g) organizarea managementului de mediu;
- h) sisteme, mecanisme și tehnologii de management în conceptul ecologilor;
- i) strategia și eficacitatea managementului de mediu.

Circuitul de funcționare a sistemului managementului de mediu este prezentat în figura 1.

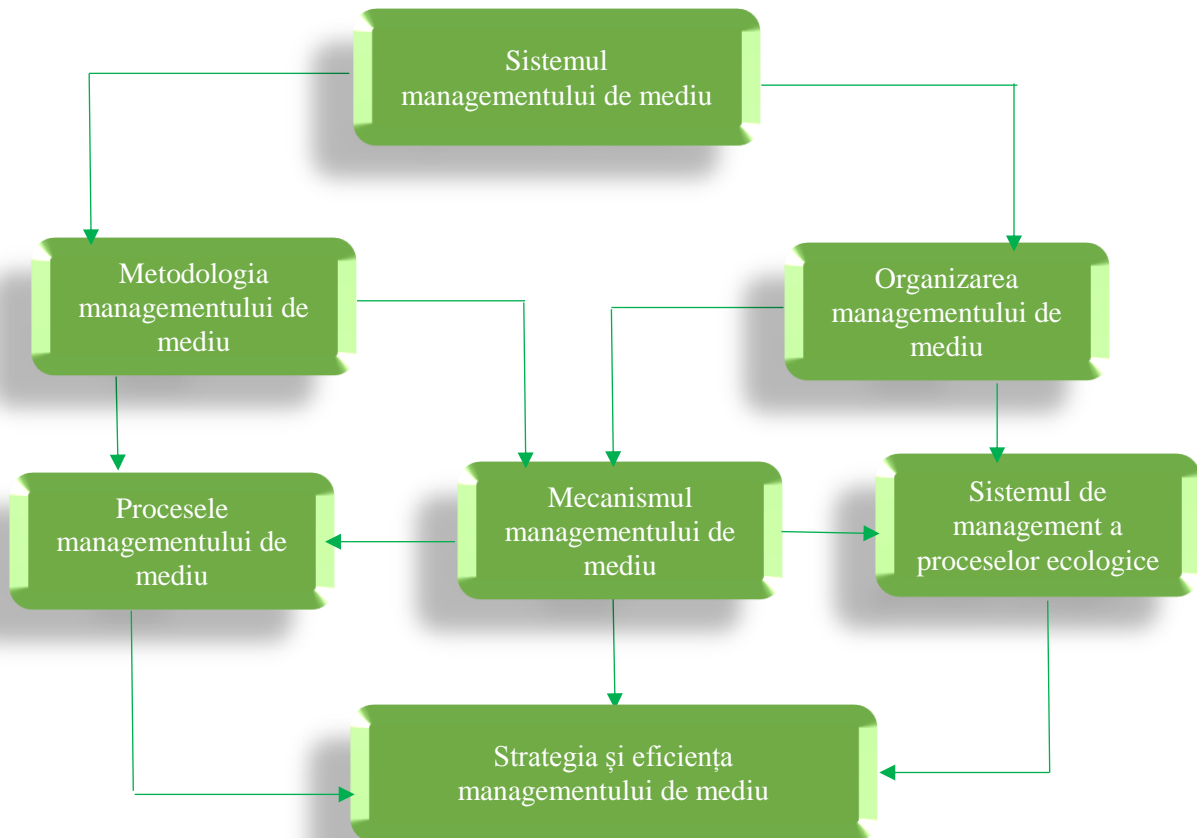


Figura 1. Circuitul de funcționare a sistemului managementului de mediu

Sursa: adaptat de autori după [13]

Principiile managementului de mediu, ar trebui diferențiate în ceea ce privește mecanismul, procesul și sistemul de management.

După părerea cercetătorului rus [13] mecanismul managementului de mediu se fundamentează pe următoarele principii [13]:

1. Conștientizarea mediului, care ar trebui să fie format și dezvoltat în procesele de management de mediu. Conștiința umană poate prevedea posibilități de a folosi cele mai eficiente mijloace de influență, adică mecanismul de gestiune. La urma urmei, caracteristicile importante ale conștiinței sunt atât interese, valori, cât și motive de activitate, de care depinde atingerea obiectivelor;
2. Principiul motivației ecologice a activității. Esența sa constă în utilizarea preferențială a instrumentelor motivaționale care vizează rezolvarea problemelor de mediu. Metodele de management administrativ sunt ineficiente. Cele mai eficiente sunt metodele de management economic;
3. Principiul anticipării sau prudenței în rezolvarea problemelor. Acest principiu se explică prin faptul că multe procese ecologice devin ireversibile prea repede, astfel încât întregul mecanism de management al mediului ar trebui să se concentreze pe măsuri preventive pentru apariția situațiilor de criză. Într-o anumită măsură, acest lucru ar trebui să se manifeste în orice management, dar pentru managementul mediului, această abordare este cea mai importantă.

Același cercetător, [13] ne vine cu următoarele tipuri de principii care stau la baza procesului de management de mediu:

1. În aspectul procedural, rolul principal este jucat de principiul scopului și strategiei. Managementul de mediu nu poate fi eficient dacă este realizat în conformitate cu obiective „vagi” și incerte și nu are o strategie clară. Scopul managementului de mediu ar trebui să includă acele componente care reflectă problemele de mediu și le leagă în sistemul de probleme generale de dezvoltare a producției;

2. În managementul mediului, coerența în rezolvarea problemelor are o importanță deosebită. Prin urmare, se formează principiul coerenței, reflectând conexiunile problemelor de mediu, ținând cont de consecințele directe și pe termen lung ale soluției lor. În orice management, există o gamă de probleme primare pentru dezvoltarea soluțiilor de management. Dar pot exista criterii diferite în centrul acestei alegeri. Ele determină construirea unei secvențe care corespunde legilor de mediu;
3. De asemenea, ar trebui să menționăm un alt principiu procedural al managementului de mediu - principiul actualității. Ciclurile de viață ale problemelor de mediu sunt specifice. A determina momentul celei mai eficiente soluții a unei probleme de mediu înseamnă a preveni agravarea extremă, criza și a minimiza consecințele.

În ceea ce privește sistemul de management de mediu a proceselor ecologice are la bază următoarele principii [13]:

1. Principiul integrării. Este imposibil să se gestioneze cu succes, bazându-se doar pe o soluție funcțională la problemele de mediu. Este necesar să se concentreze întregul management asupra mediului, să se integreze funcțiile de management în funcție de obiectivele mediului dezvoltare;
2. Principiul profesionalismului este, de asemenea, de mare importanță în managementul mediului. Aceasta constă în necesitatea unei pregătiri speciale a managerilor, care operează cu cunoștințe în domeniul ecologiei. Formarea profesională oferă setări eficiente de management și prioritate. Aceasta este ceea ce ne lipsește astăzi;
3. În sistemul de management de astăzi, principiul de responsabilitate pentru consecințele asupra mediului nu este dezvoltat. De aici importanța principiului responsabilității dezvoltate și echilibrate pentru factorii de eficiență a managementului de mediu.
4. Sistemele managementului ecologic. Managementul axat pe protecția mediului și utilizarea rațională a resurselor naturale contribuie la formarea unei imagini favorabile a întreprinderii, îmbunătățirea relațiilor cu autoritățile statului, consolidarea pozițiilor pe piața internă, obținerea recunoașterii consumatorilor străini și casnici etc. Cu toate acestea, pentru a păstra și spori aceste avantaje într-un mediu de piață în schimbare și, prin urmare, pentru a asigura eficiența și durabilitatea întreprinderilor, este necesar să se îmbunătățească în mod constant gestionarea activităților lor de mediu.

În condițiile unei concurențe acerbe, respectarea cerințelor privind siguranța mediului înconjurător a produselor devine o condiție importantă pentru activitatea de succes a producătorului. Doar acele întreprinderi care reduc costurile resurselor materiale și energetice, care se reflectă în strategia și politica lor, pot deține poziții înalte.

Condiția pentru soluționarea problemei gestionării dezvoltării proceselor de producție și de mediu este formarea sistemelor și mecanismelor de management axate pe producția de mediu. O combinație armonioasă de activități economice și de mediu ale întreprinderii va permite realizarea formării unui sistem de management de mediu (SMM) în cadrul întreprinderii.

Formarea sistemului de management de mediu se realizează într-o spirală extinsă. Totul începe cu elaborarea, aprobarea și declararea publică a politicii și obiectivelor de mediu ale organizației. Politica ar trebui să conțină principii fundamentale care să asigure îmbunătățirea și prevenirea impacturilor asupra mediului.

Următoarele etape ale implementării SMM includ planificarea, apoi organizarea și implementarea practică a indicatorilor, asigurarea monitorizării interne și, în final, efectuarea controlului necesar efectuat în conformitate cu Politica și obiectivele de mediu adoptate. Un audit este o parte obligatorie a SMM, care dezvăluie rezultatele obținute printr-o evaluare independentă. Auditul poate fi atât extern, cât și intern. Apoi, sunt necesare analize periodice și revizuirii de către conducere. Funcționarea sistemului în ansamblu depinde de angajamentele asumate de toate departamentele, în special de managementul de vârf.

După părerea noastră, introducerea unui sistem de management de mediu va oferi întreprinderilor autohtone multe avantaje care le vor permite cu ușurință să recupereze costurile de implementare. În același timp, costurile necesare pentru implementarea SMM vor fi destul de

acceptabile pentru organizațiile orientate spre dezvoltare. Sistemul de management de mediu ar trebui să devină o parte integrantă a sistemului general de management, un mecanism de asigurare și luare a deciziilor.

Cu toate acestea, astfel de rezultate sunt obținute într - un mod destul de complicat, iar introducerea unui sistem de management de mediu este un proces intensiv de muncă. Mulți manageri ai întreprinderilor naționale văd doar costuri suplimentare și dificultăți în gestionarea mediului și nu sunt capabili să evalueze beneficiile pe care le vor aduce aceste acțiuni. Dar aici vine un alt factor de salvare-o creștere a cererii consumatorilor pentru produse care sunt cele mai sigure atât pentru sănătatea umană, cât și pentru mediu.

Dezvoltarea și implementarea politicii de mediu la întreprindere va permite obținerea unor rezultate economice precum:

- crearea și consolidarea unei imagini favorabile a companiei bazată pe responsabilitatea față de mediu;
- atragerea atenției investitorilor;
- capacitatea de a aduce pe piață produse noi (ecologice) ;
- apariția unor motive suplimentare pentru obținerea de avantaje și beneficii pentru investiții, în special pentru cele publice.

Concluzii. Astăzi, fiecare întreprindere decide pentru sine dacă merită să ia calea ecologizării, să schimbe tehnologiile și principiile de activitate stabilite pentru a-și extinde propria producție, pentru a îmbunătăți calitatea vieții întregii populații și pentru a îmbunătăți situația de mediu. Toate cele de mai sus nu sunt obligatorii — este o alegere voluntară a întreprinderii. Cu toate acestea, recent, în multe țări ale lumii, numărul companiilor producătoare care utilizează aceste etape pentru a îmbunătăți eficiența managementului și a dezvolta relații de încredere cu părțile interesate a crescut.

Respectarea Politicii de mediu și certificarea au devenit unul dintre principalele instrumente de piață. În acest sens, considerăm că managementul mediului, datorită avantajului său incomparabil, ar trebui să devină baza afacerilor moderne în fiecare țară, inclusiv în Republica Moldova. Aceasta este o șansă de a îmbunătăți situația de mediu din țară, de a rezista crizei economice, de a crește nivelul de bunăstare și calitatea vieții populației.

Referințe:

1. Bran, F., Problemele de mediu. Posibilități de reglementare, Tribuna economică, 15, 2001
2. Bugaian, L; Diaconu, C. Circular economy: concepts and principles. Journal of Social Sciences, Numărul 3 (2) / 2020
3. Commoner, B. The closing circle: Confronting the environmental crisis. Cape; First GB Edition. January 1, 1972
4. Coase, R. H. "The Nature of the Firm". *Economica*. 4 (16): 386–405, 1937
5. Duca, A; Gribincea, C; Gribincea A. Economia circulară și covid-19: oportunități și reflecții. Conferința „Implicațiile economice și sociale ale pandemiei COVID-19:". Chișinău, Moldova, 23 octombrie 2020
6. HG Nr. 301 din 24-04-2014 cu privire la aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. În : Monitorul Oficial din 06.05.2014Nr. 104-109 art. 328
7. Lege Nr. 1515 din 16.06.1993 privind protecția mediului înconjurător. În: Monitorul Parlamentului 01.10.1993 , Nr. 10 Art Nr: 283
8. Lege Nr. 851 din 29.05.1996 privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător. În: Monitorul Oficial, 08.08.1996, Nr. 52-53 art nr: 494
9. Lege Nr. 1347 din 09.10.1997 privind deșeurile de producție și menajere. În: Monitorul Oficial, 05.03.1998, Nr. 16-17 art. nr: 101.
10. Maior, C. Management ecologic. Arad: . University Press, Editura „Vasile Goldiș” 2003
11. Meadows, D. Donella H. Meadows et al. Beyond the limits: global collapse or a sustainable future, Earthscan Publications, 1992
12. Mesarovich, M. Theory of Multi-level Hierarchical Systems. With D. Macko and Yasuhiko Takahara. Academic Press, 1970
13. Mochalova L.A. Osnovnyye elementy kontseptsii ekologicheskogo menedzhmenta. Vestnik UGTU-UPI, 2006, pp.92-99

14. Suci, R. Studiu privind managementul de mediu al companiilor din România în contextul dezvoltării durabile. *Revista Transilvană de Științe Administrative* 2 (37)/2015, pp. 197-214
15. OECD, „Voluntary Approaches for Environmental Policy, Effectiveness, Efficiency and Usage in Policy Mixes”, Paris: OECD Publication Service, 2003.
16. ONU, Departamentul Afaceri Economice și Sociale, „Agenda 21”, 1992, [Online] Disponibil: [<http://www.unep.org/documents.multilingual/default.asp?documentid=52>]. Accesat [27.09.21].
17. Pigou, A. *The Riddle of the Tariff*. Batoche Books Kitchener 2003
18. Perciun, R; Iordachi, V. Time to go circular: circular economy as a new industrial paradigm. Conferința „Competitiveness and sustainable development” 2nd edition, Chișinău, Moldova, 20 noiembrie 2020
19. Stratan, A; Gutium T. Competitivitatea și impactul economiei neobservate asupra acesteia. Colocviul Științific „Orientări actuale în cercetarea doctorală”, Ediția a VII-a Bălți, 7 decembrie, 2017
20. Varga, M. Managementul mediului în organizațiile economice, în contextul globalizării problematicii mediului înconjurător. Rezumat la teza de doctor. Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu Facultatea de Științe Economice
21. CERES (Coalition for Environmentally Responsible Economies), „25th Anniversary. The Future Is Now. 2013 Annual Report”, [Online] disponibil la adresa <http://www.ceres.org/resources/reports>, accesat în data de 1 octombrie 2014.